

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Barbara Skoczowska

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

Protokolant starszy inspektor sądowy Anna Rusak

przy udziale adwokata B. T. - obrońcy obwinionego radcy prawnego W. B. i radcy prawnego A. K. - Zastępcy Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych

w sprawie radcy prawnego W. B.,

obwinionego z art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych w zw.

z art. 14 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego,

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 listopada 2023 r.

kasacji wniesionej przez obwinionego radcę prawnego W. B.,

od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych

z dnia 6 lipca 2021 r., sygn. akt [...],

zmieniającego orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych [...] z dnia 30 listopada 2020 r., sygn. akt [...]

I. uchyla zaskarżone orzeczenie oraz zmienione nim orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych [...] z dnia 30 listopada 2020 r., sygn. akt [...] i na podstawie art. 70 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radach prawnych – dalej powoływana jako u.r.p. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 74¹

pkt. 1 u.r.p. postępowanie dyscyplinarne wobec obwinionego radcy prawnego W. B. umarza;

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adwokata B. T. – Kancelaria Adwokacka w Ł. kwotę 1200 (tysiąc dwieście) złotych, w tym 23 % VAT, za obronę z urzędu obwinionego W. B. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym;

III. kosztami postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Okręgowy Sąd Dyscyplinarny przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych [...] orzeczeniem z dnia 30 listopada 2020 r., sygn. akt [...], uznał obwinionego radcę prawnego W. B. za winnego tego, że: w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2017 r. nie wypełnił obowiązku doskonalenia zawodowego wynikającego z Kodeksu Etyki Radcy Prawnego i z Regulaminu zasad wykonywania obowiązku doskonalenia zawodowego przez radców prawnych i zadań organów samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku - tj. nie wziął udziału w okresie szkoleniowym 2015 - 2017 w żadnym szkoleniu tj. popełnienia przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tj. Dz. U. z 2020, poz. 75 ze zm.) powoływana dalej jako „ustawa o radcach prawnych” w zw. z art. 6 i art. 14 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego i § 7 ust. 1 Uchwały nr 103/IX/2015 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 11 grudnia 2015 r. w sprawie Regulaminu zasad wypełniania obowiązku doskonalenia zawodowego przez radców prawnych i zadań samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku (powoływanej dalej jako „Uchwała”) i za to na podstawie art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o radcach prawnych wymierzył mu karę upomnienia.

Apelację od orzeczenia Sądu I instancji wniósł obwiniony radca prawny W. B., zaskarżając je w całości, zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych oraz naruszenie przepisów postępowania poprzez błędną ocenę dowodów, pominięcie wyjaśnień i wniosków obwinionego. Stawiając powyższe zarzuty, szczegółowo opisane w apelacji, obwiniony wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie od

zarzucanego mu przewinienia dyscyplinarnego; ewentualnie – o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Wyższy Sąd Dyscyplinarny Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie orzeczeniem z dnia 6 lipca 2022 r., sygn. akt [...], zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że w pkt I wyeliminował z podstawy skazania art. 6 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, zaś w pkt II w miejsce kwoty 3.000 zł zasądził tytułem kosztów kwotę 1.500 zł. W pozostałym zakresie zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy, zasądzając od obwinionego koszty postępowania odwoławczego w kwocie 1.500 zł płatne na rzecz Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie.

Kasację od orzeczenia Sądu odwoławczego wniósł obwiniony radca prawny W. B., zaskarżając je w całości oraz zarzucając rażące naruszenie prawa poprzez:

- zasądzenie kosztów postępowania w obu instancjach oraz kary niewspółmiernej do popełnionych uchybień, które były wynikiem bardzo złego stanu zdrowia obwinionego;
- rażące naruszenie art. 70⁶ ust. 1 i 3 ustawy o radcach prawnych w postaci wysokości zasądzonych kosztów postępowania jako bardzo dotkliwych, stanowiących w rzeczywistości karę dodatkową, która nie została przewidziana w katalogu kar ustawy o radcach prawnych, jak np. zakaz patronatu;
- art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w jakim naruszają konstytucyjną równość wszystkich, bo w pozorach legalności umożliwiają dowolne ustalanie kosztów postępowania dyscyplinarnego w horrendalnej wysokości jedynie na podstawie uchwały KRRP, które nie spełniają wymogu art. 70⁶ ust. 3 ustawy o radcach prawnych;
- naruszenie prawa procesowego przez wydanie orzeczenia bez właściwej oceny stanu zdrowia obwinionego.

Podnosząc powyższe zarzuty, obwiniony wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia wraz z poprzedzającym go orzeczeniem Sądu I instancji lub uniewinnienie od popełnienia czynu i umorzenie postępowania.

Na rozprawie kasacyjnej, wyznaczony z urzędu obrońca obwinionego poparł kasację, natomiast Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego KRRP wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obwinionego radcy prawnego W. B. wywarła ten skutek, że należało uchylić zarówno zaskarżone orzeczenie oraz zmienione nim orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych [...] z dnia 30 listopada 2020 r. Ponadto zaistniała negatywna przesłanka procesowa w postaci przedawnienia karalności czynu, implikowało konieczność umorzenia postępowania.

Zgodnie z art. 10 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r. poz. 1093 ze zm.) w związku z art. 128 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.) w sprawach dyscyplinarnych rozpoznawanych w myśl art. 27a ustawy przez Izbę Odpowiedzialności Zawodowej stosuje się odpowiednio przepisy części ogólnej Kodeksu karnego oraz przepisy Kodeksu postępowania karnego, z wyłączeniem art. 344a i art. 396a, z uwzględnieniem odrębności wynikających z charakteru postępowania dyscyplinarnego.

Instytucja przewidziana w art. 335 § 1 k.p.k. (zaniechania przeprowadzenia dalszych czynności) wymaga łącznego spełnienia kilku warunków, do których należy ustalenie: czy okoliczności popełnienia przestępstwa (odpowiednio: deliktu dyscyplinarnego) i wina oskarżonego (odpowiednio: obwinionego) nie budzą wątpliwości (przez co należy rozumieć ustalenia w zakresie nie tylko sprawstwa czynu, lecz także wszelkich okoliczności mających wpływ na dokonanie jego właściwej oceny prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2011 r., IV KK 91/11, LEX nr 794518), w tym jego znamion, skutku, rozmiaru wyrządzonej szkody, rodzaju i stopnia zawinienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2008 r., IV KK 292/08); kolejno, czy oświadczenia dowodowe złożone przez oskarżonego nie są sprzeczne z dokonanymi ustaleniami i czy postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzania rozprawy w całości. Dopiero przy spełnieniu opisanych powyżej przesłanek Sąd może podjąć decyzję o uwzględnieniu wniosku i wydaniu wyroku skazującego wraz z orzeczeniem uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucane mu przestępstwo.

Rozpatrując niniejszą sprawę, należało w pierwszej kolejności odpowiedzieć na pytanie, czy Sąd dyscyplinarny pierwszej instancji prawidłowo uwzględnił wniosek Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych w P. o wydanie orzeczenia skazującego bez przeprowadzenia rozprawy w trybie art. 68 1 ustawy o radcach prawnych w zw. z art. 335 § 1 k.p.k., a zatem, czy zostały spełnione warunki do zastosowania instytucji konsensualnego zakończenia sprawy wobec obwinionego radcy prawnego – W. B.

W ocenie Sądu Najwyższego już na etapie formułowania wniosku w takim trybie doszło do naruszenia prawa obwinionego, uniemożliwiając mu skuteczne realizowanie prawa do obrony, o czym świadczyły już wyjaśnienia złożone przed Zastępcą Rzecznika Dyscyplinarnego, w których obwiniony konsekwentnie wskazywał, że brak realizacji nałożonego na radcę prawnego obowiązku doskonalenia zawodowego spowodowany był przebytem wypadkiem, jak i następczymi problemami kardiologicznymi.

Sąd I instancji, dysponując informacjami o pogorszającym się stanie zdrowia W. B. w okresie objętym zarzutem nie podjął jakichkolwiek kroków celem zweryfikowania posiadanych informacji, a w dalszej kolejności ustalenia, czy w takim stanie zdrowia obwiniony powinien lub nie korzystać z pomocy obrońcy. To na organie procesowym rozpoznającym sprawę spoczywa obowiązek weryfikacji, czy *in concreto* występują okoliczności stanowiące przeszkodę dla realnego wykonywania prawa do obrony (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2016 r. w sprawie IV KK 4/16). Ocena ta nie ma charakteru dowolnego. Niezbędne jest powiązanie trudności w obronie z konkretnym obwinionym i jego właściwościami takimi jak wiek, stan zdrowia, które wymagają rozpatrzenia na tle stawianych zarzutów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r. II K 277/02). Sąd jest nie tylko organem rozpoznającym oskarżenie i przeprowadzającym postępowanie w tym zakresie, ale równocześnie gwarantem zapewnienia oskarżonemu możliwości korzystania z przyznanych mu i przysługujących uprawnień procesowych.

W przedmiotowej sprawie, Sąd dyscyplinarny pierwszej instancji całkowicie pominął kwestię ewentualnego wpływu złego stanu zdrowia obwinionego na prawidłowy zakres realizacji prawa do obrony, czego nie badał także Sąd

Odwoławczy. Obwiniony przez całe postępowanie dyscyplinarne podnosił posiadanie statusu osoby niepełnosprawnej z uwagi na przebyty zawał serca, ograniczenie prawidłowego funkcjonowania organizmu wynikające ze wszczepienia stentów, a zatem istniały poważne przesłanki nakazujące przyjęcie, że pomimo nieskomplikowanego charakteru sprawy, jak i występowanie radcy prawnego w roli obwinionego, nie jest on osobą mogąca funkcjonować w postępowaniu dyscyplinarnym samodzielnie. Prawidłowe uwzględnienie niepełnosprawności obwinionego mogłoby doprowadzić Sąd odwoławczy (a wcześniej Sąd I instancji) do uznania, że w sprawie obrona obwinionego jest obligatoryjna. Zgodnie z art. 79 § 2 k.p.k. oskarżony musi mieć obrońcę wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę. W judykaturze do okoliczności utrudniających obronę zalicza się nie tylko stan psychiczny oskarżonego, ale także jego właściwości fizyczne, jak: podeszły wiek, stan zdrowia, sprawność poszczególnych narządów (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 września 2003 r., sygn. akt IV KK 286/03; z dnia 12 września 2019 r., sygn. akt IV KK 81/18; postanowienia SN: z dnia 28 października 2020 r., sygn. akt II KK 295/20; z dnia 12 maja 2020 r., sygn. akt IV KO 169/21). Istotne jest przy tym, że przewidziana w art. 79 § 2 k.p.k. przesłanka prowadząca do ustanowienia obrońcy z urzędu, określona jako „okoliczności utrudniające obronę” inne niż przewidziane w art. 79 § 1 k.p.k., to nie tylko okoliczności, które całkowicie uniemożliwiają realizację prawa do obrony materialnej przez samego oskarżonego, ale go w znacznym stopniu utrudniają. Okoliczności te powinny zostać wzięte pod uwagę przez Sądy obu instancji. Na sądzie odwoławczym spoczywa obowiązek skontrolowania, czy w toku postępowania przed sądem I instancji nie doszło do mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia obrazy przepisów postępowania (art. 438 § 2 k.p.k.), nawet w sytuacji, gdy wprost takiego zarzutu nie sformułowano w apelacji. Tymczasem pomimo wskazania ich przez obwinionego dyscyplinarny Sąd odwoławczy całkowicie te kwestie pominął. W konsekwencji w sprawie doszło do naruszenia prawa obwinionego do obrony w rozumieniu nie tylko art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, ale i art. 6 k.p.k. oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Już uznanie omawianego wyższej zarzutu uprawniało Sąd Najwyższy do odstąpienia od badania zasadności dalszych zarzutów na podstawie art. 436 k.p.k.

w związku z art. 518 k.p.k., gdyż doprowadziło do konieczności uchylenia orzeczenia Sądu odwoławczego oraz Sądu I instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Uchybienie – polegające na naruszeniu konstytucyjnego prawa obwinionego do obrony w szczególności przez nierozważenie obligatoryjności obrony, które wystąpiło już przed Sądem I instancji, a w toku kontroli odwoławczej nie zostało dostrzeżone, powoduje, że przeniknęło do postępowania odwoławczego i zostało zaabsorbowane przez Sąd odwoławczy (por. J. Matras, w: K. Dudka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2020, teza 3 do art. 537). Z tych względów należało uchylić nie tylko orzeczenie Sądu odwoławczego, ale również orzeczenie Sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji. Przeszkodą do ponownego rozpoznania sprawy przez ten sąd dyscyplinarny stało się przedawnienie karalności. Zgodnie z art. 70 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych karalność przewinienia dyscyplinarnego ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło 5 lat. Jak wynika z treści zarzutu obwiniony miał się dopuścić tego przewinienia do dnia 3 lipca 2017 r., co determinowało umorzenie postępowania przez Sąd Najwyższy na mocy art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 74¹ powołanej ustawy o radcach prawnych.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

[M. T.]

[ms]